

Mediji i korupcija: između otkrivanja i prikrivanja

Dr.sc. Igor Kanižaj
Fakultet političkih znanosti
ikanizaj@fpzg.hr
www.fpzg.hr

1

© Igor Kanižaj, 2010.

- “Mediji u društvima u razvoju i tranziciji, jednako kao i sama društva, suočavaju se s velikim izazovima u borbi protiv korupcije: ograničeni pristup izvorima informacija i vještinama, neprijateljsko zakonodavno okruženje, apatična javnost i ponekad fizička opasnost.”

Rosemary Armao, 2010: 7

2

© Igor Kanižaj, 2010.

Jesu li mediji osposobljeni za izvještavanje o korupciji?

- Edukacija?
- Investicije?
- Istraživačko novinarstvo?
- Prostor za neovisno novinarstvo?
- Samostalnost?

3

© Igor Kanižaj, 2010.

Otkrivanje korupcije

- Opasan posao – napadi i ubojstva (CPJ, 2010, 31%)
- Ušutkavanje zakonima
- Medijska koncentracija
 - Mediji u vlasništvu države manje su učinkoviti od privatnih u otkrivanju nadzoru rada države. (WB)
- Kombinirane poruke: marketing vs. novinarstvo
- Korupcija u medijima?
- Podupiranje istraživačkog novinarstva i uređivačke neovisnosti?

4

IZVOR: Global Corruption Report 2003, B. Peters, The media's role: covering or covering up corruption.

Primjeri podupiranja i osnaživanja

- The Association of Investigative Journalists
- Australia Center for Democratic Institutions
- CPJ
- IFJ
- RSF
- Journalists Against Corruption
- Transparency Internation
- Columbia Journalism Review
- Center for Public Integrity

5

© Igor Kanižaj, 2010.

Podupiranje u Hrvatskoj

- Edukacije?
- Treninzi?
- Istraživačko novinarstvo?
- Obrazovne institucije?
- Nadležna ministarstva?
- NGO?

6

© Igor Kanižaj, 2010.

Što se očekuje od medija?

- Informirati građane kako bi mogli djelovati.
- Isticati odgovornost građana za korupciju.
- Upoznati građane s posljedicama korupcije.
- Poduprijeti vladine programe za suzbijanje korupcije.
- Djelovati preventivno: stvoriti okruženje u kojem korupcija nije dobrodošla.

Rosemary Armao, 2010,
Center for International Media Assistance

7

© Igor Kanižaj, 2010.

Posljedice izvještavanja

- Pridnosi stvaranju očekivanja etičkog ponašanja i odgovornosti.
- Educira o potrebi transparentnosti.
- Informira međunarodne organizacije i osnažuje interne grupe.
- Potiče druge organizacije na djelovanje.
- Osigurava kontekst za uspoređivanje razine korupcije u raznim regijama.

Armao, 2010.

8

© Igor Kanižaj, 2010.

Izveštavanje bez posljedice

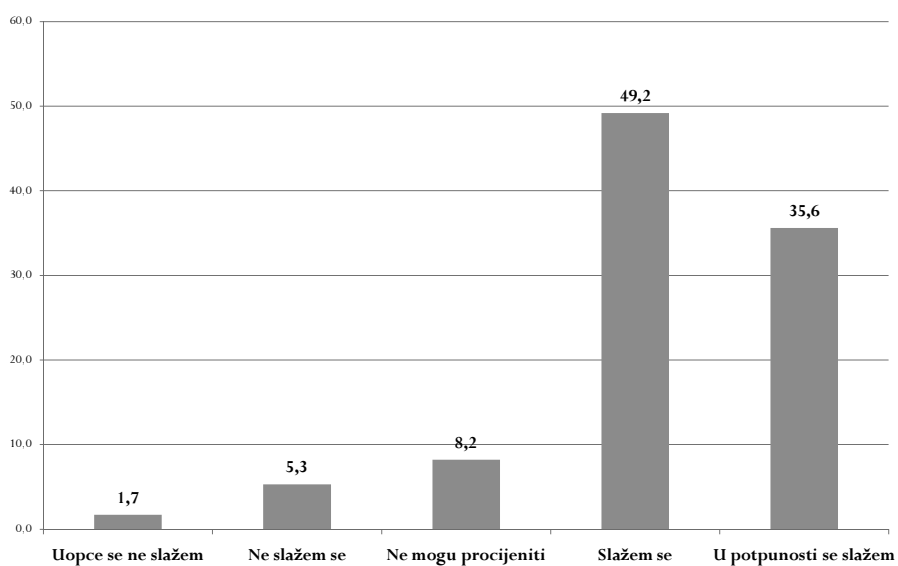
- “Nakon trajne izloženost aferama koje se odnose na korupciju, bez konkretnih posljedica, građani postanu umorni, frustrirani te na kraju gube interes za borbu protiv korupcije.”
- Watergate?

Dražen Šimić, BIH, freelancer

9

© Igor Kanižaj, 2010.

Novinari trebaju biti stručno osposobljeni

Povjerenje u medije, FPZ i MEDIA METAR, 2009, N=1000

Je li profesija na koljenima?

- Svatko može postati novinar.
- Oslonjenost na oglasnu industriju.
- Kolektivni ugovori.
- Sindikati.
- Imenovanje urednika.
- Otpuštanja.
- Restrukturiranja.
- Modernizacija.
- Dominantnost tržišnog modela.
- Neistraženi napadi na novinare – BIJELA KNJIGA

11

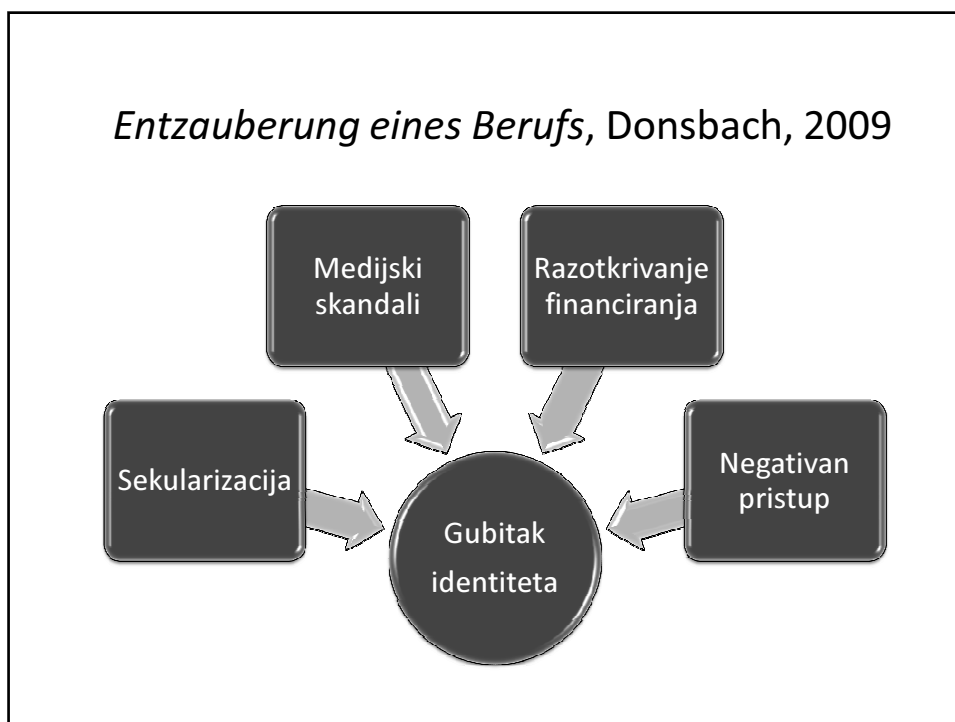
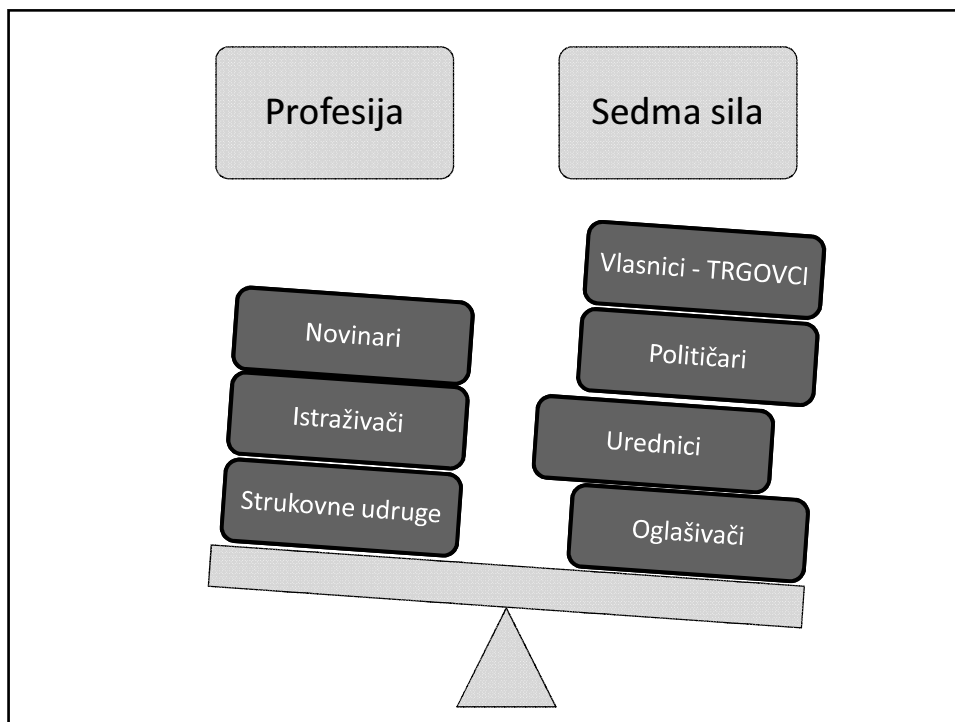
© Igor Kanižaj, 2010.

BIJELA KNJIGA

DRAGO HEDL, MARINKO JURASIĆ, EDITA VLAHOVIĆ, ZRINKA VRABEC MOJZEŠ, ANTUN MASLE, NENAD HLAČA, TONI PAŠTAR, JADRAN KAPOR, MATEO RILOVIĆ, ROBERT FRANK, RONALD BRMALJ, ŽELJKO PERATOVIĆ, GORAN FLAUDER, SLAVICA LUKIĆ, ROBERT ZUBER, GORDAN MALIĆ, DENIS LATIN, IVANA PETROVIĆ, RENATA IVANOVIĆ, SANDRŽA KRIŽANEC, NINOSLAV PAVIĆ, DENIS KULJIŠ, IVAN ČALETA, ANDREJ MAKSIMOVIĆ, HELENA PULJIZ, DRAŽEN KRUŠELJ, MARIJAN MALČEVIĆ, HRVOJE APPELT, ORLANDA OBAD, ANĐELKO ERCEG, HRVOJE ZOVKO, LADISLAV TOMIČIĆ, BRANKO ŠKORIĆ, ŽELJKO MALNAR, IVANA DRAGIĆEVIĆ VELIČKOVIĆ, DANIJELA BANKO, FILIP BRALA, IVO PUKANIĆ, DUŠAN MILJUŠ, MARIN FRANOV, IVICA ĐIKIĆ.

12

© Igor Kanižaj, 2010.

- “Pisala sam prikrivene oglase, to u lokalnim medijima ne možete izbjeći. Bila sam i direktor i novinar u isto vrijeme, pa sam kao direktor morala skupljati oglase, a onda kao novinar izvještavati.”
- “Pisao osam o nekom sudskom postupku, a čovjek o kojem je bila riječ inzistirao je da mi plati ručak. Bilo je to u njegovu lokalu, nastala mučna situacija, jednostavno nisam mogao odbiti. I, napišem ja nakon toga tekst s kojim on nije bio zadovoljan. Nazvao je glavnog urednika i rekao kako sam ga prikazao u lošem svijetlu, a on mene zvao na ručak.”

15

© Igor Kanižaj, 2010.

- “Išao sam kao gledatelj na auto-show, gdje je neka auto kuća imala prezentaciju, gdje su novinarima iz branše dali satove, a ostalima naljepnice i tako. Nastala je prava tuča za 20-tak satova, jer ljudi nisu htjeli otići dok ne dobiju sat. Znam čak i za slučajeve da su novinari dobivali 100-200 eura džeparca za kasino”

IZVOR: Novinarstvo i etika u Hrvatskoj 2005., Malović S., Vilović G. (ur), Sveučilišna knjižara, 2005.

16

© Igor Kanižaj, 2010.

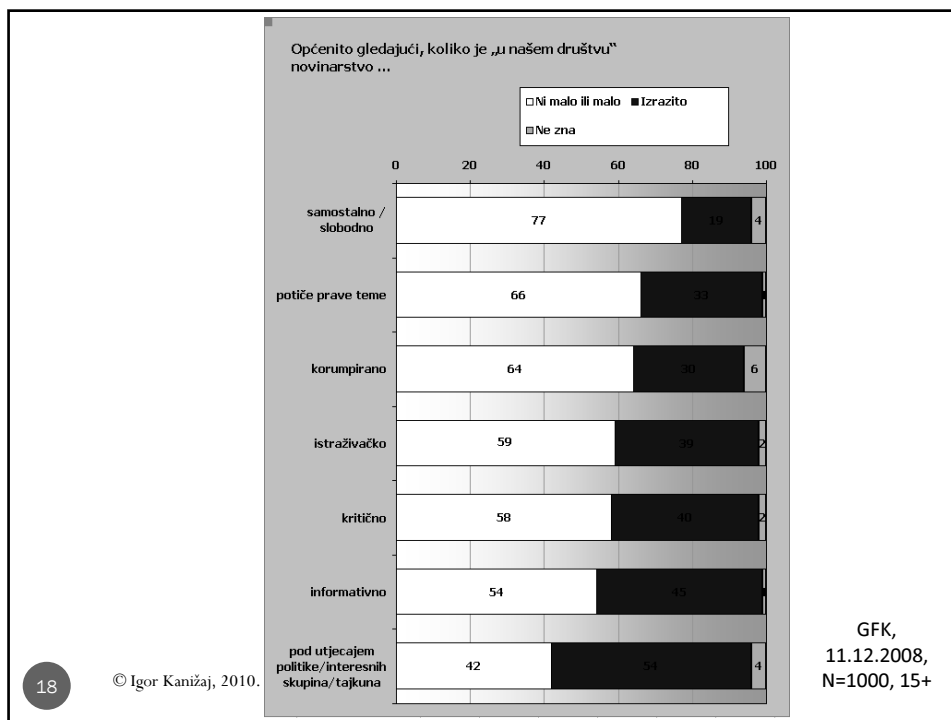
Korupcija u medijima

- Pokušaj oglašivača da interveniraju u sadržaj medija
- “U Rumunjskoj jedne od najvećih novina nude prostor za oglašavanje po dvije cijene – nižu cijenu za obične oglase i višu cijenu za tekst koji nije označen kao oglas, 1.400E vs. 3.190E.”
- Jesu li tekstovi dobiveni od nekih interesnih skupina istraživačko novinarstvo?
- *Gacette, Pravilo stopala (Alsop)?*
- Prikriveno oglašavanje!

Izvor: Utjecaj vlasništva na nezavisnost i pluralizam medija, ICEJ, SEENPM, Institut za mir, IZVORI, 2004.

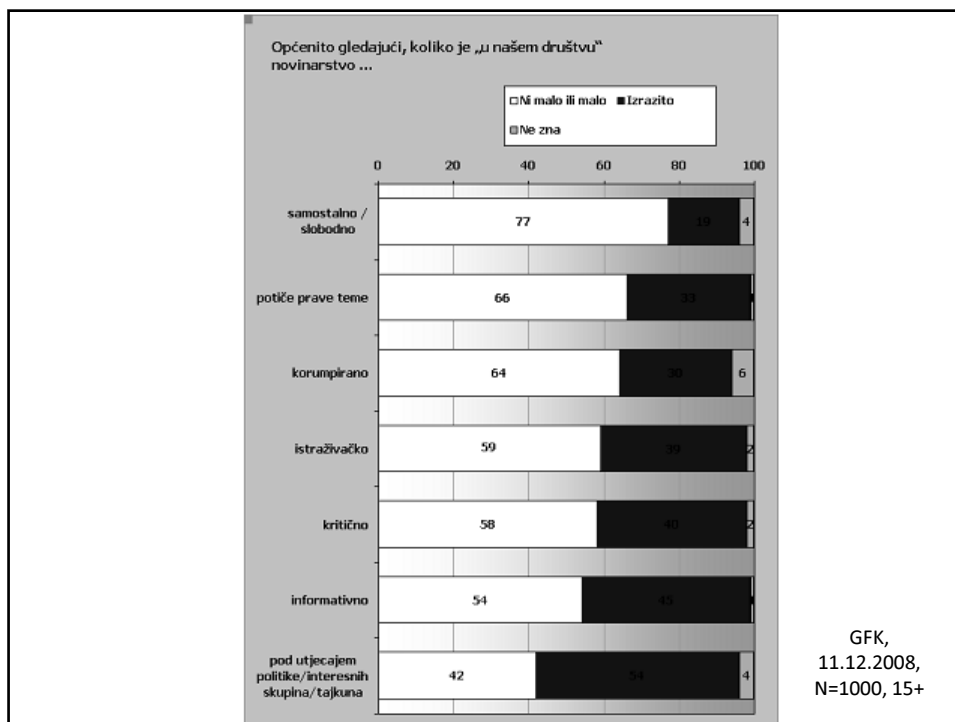
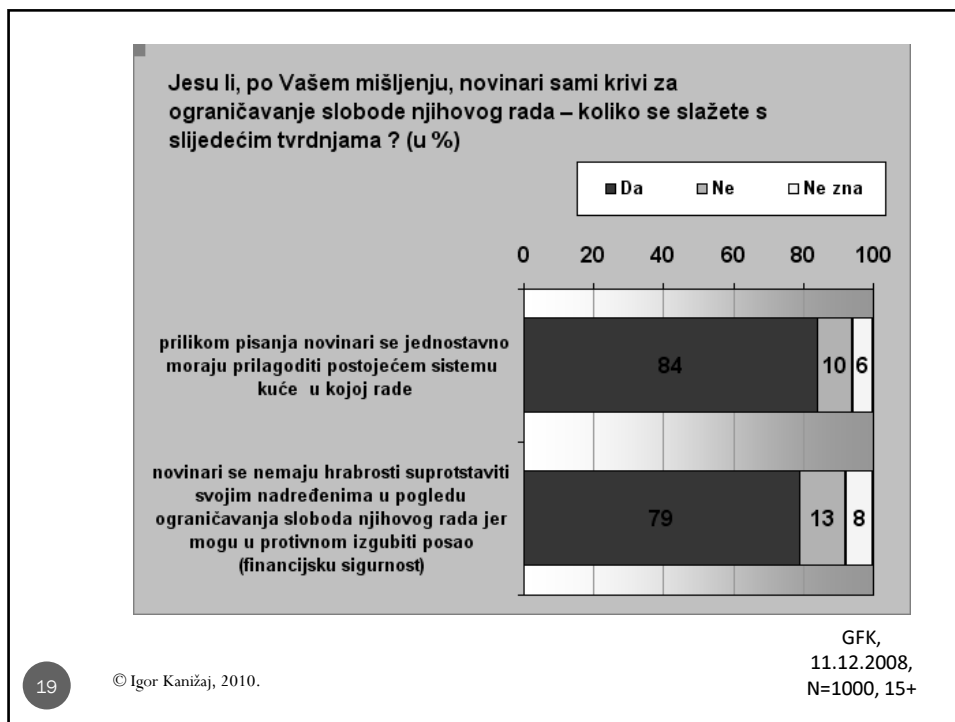
17

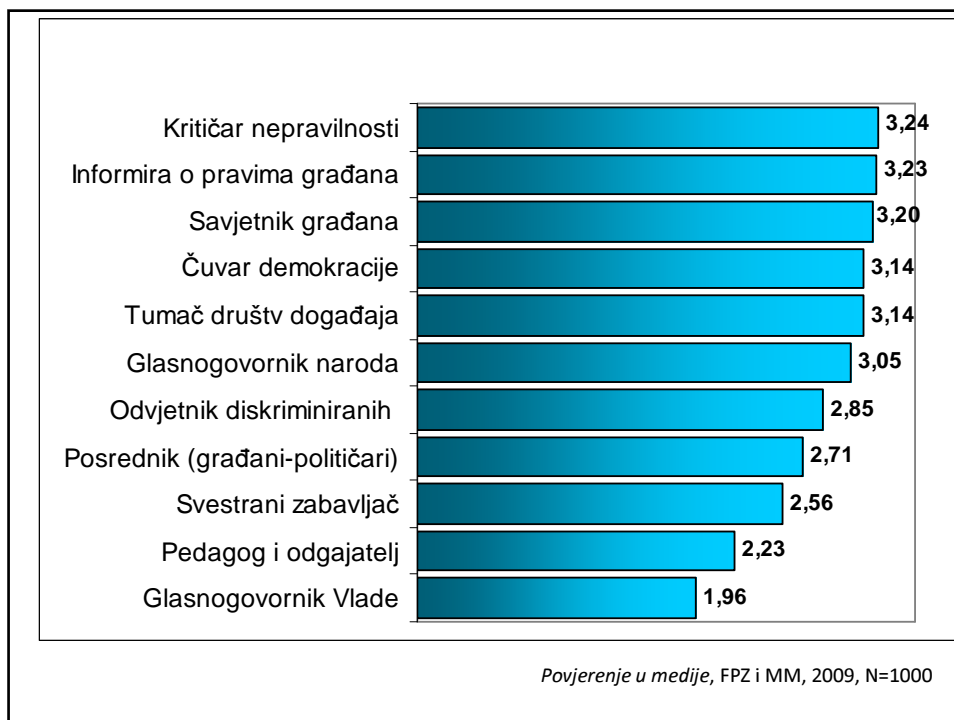
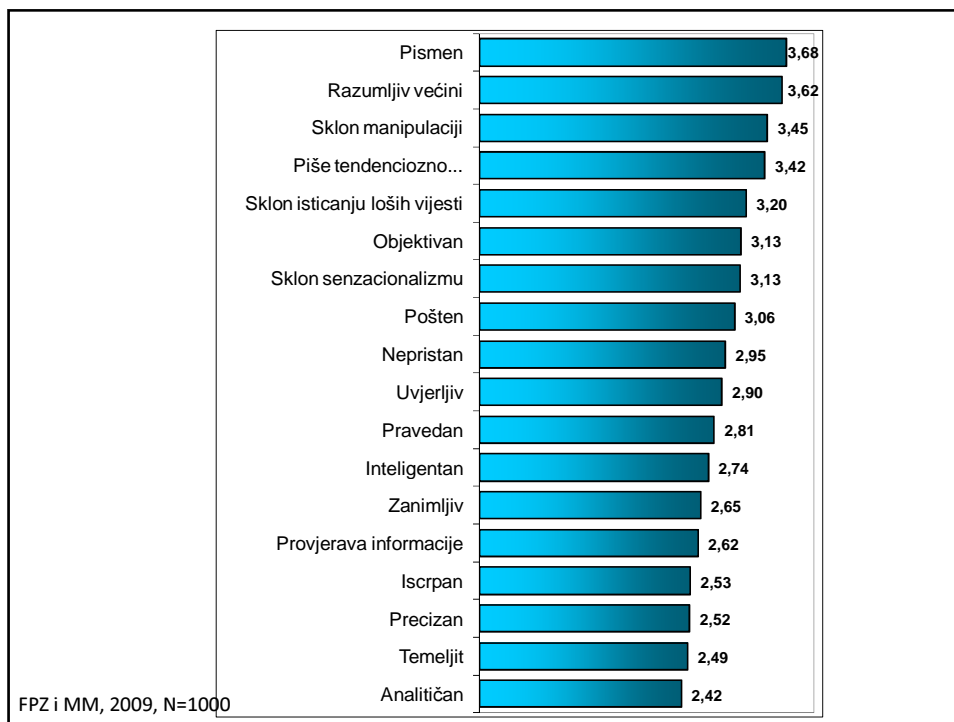
© Igor Kanižaj, 2010.

18

© Igor Kanižaj, 2010.

Kvaliteta i vjerodostojnost

- **Vjerodostojnost novina, 2007.**
 - 24 sata, Jutarnji list, Večernji list, Vjesnik
 - 1361 tekst, prvih pet stranica.
 - Jednostrani izvori, kratke forme, malo citata
 - Marginalizirana kultura, socijalne teme, znanost
- **Nick Davies, Flat Earth News, 2008.**
 - Times, Independent, Daily Telegraph, Daily Mail, Guardian
 - 2707 tekstova
 - Dva dominantna izvora informacija: agencije i PR
 - U samo 12% novinari izvori informacija
 - Najviše u Timesu (67%), najmanje u Guardianu

Analiza izvještavanja - INDEKS

- Večernji list (493), Jutarnji list (493)
- 18.9.2008. – 02.02.2010.
- 367 članaka (175 JL, 192 VL)
- 34% članaka optužbe na račun D.M.T. za primanje mita i zlorabu položaja i ovlasti.
- Negativan stav-pristup izvještavanju.
- Dominantno vijesti i izvještaji (7% analitičke forme)
- “Promaknut asistent optužen da je primio pršut kao mito?!”
- “Studenti prodekanu za upis platili 7000 eura”

Analiza izvještavanja - INDEKS

- “Teme u aferi Indeks prikazane su na senzacionalistički način negativnim prikazom osumnjičenih osoba, iznošenjem transkripata, donošenjem preuranjenih osuda i isticanjem pojedinih osumnjičenih osoba, prvenstveno D.M.T. u prvi plan.”

IZVOR: Lana Ciboci, mag. Afera Indeks: u središtu pozornosti medija i javnosti, diplomski rad, Hrvatski studiji, 2010.

25

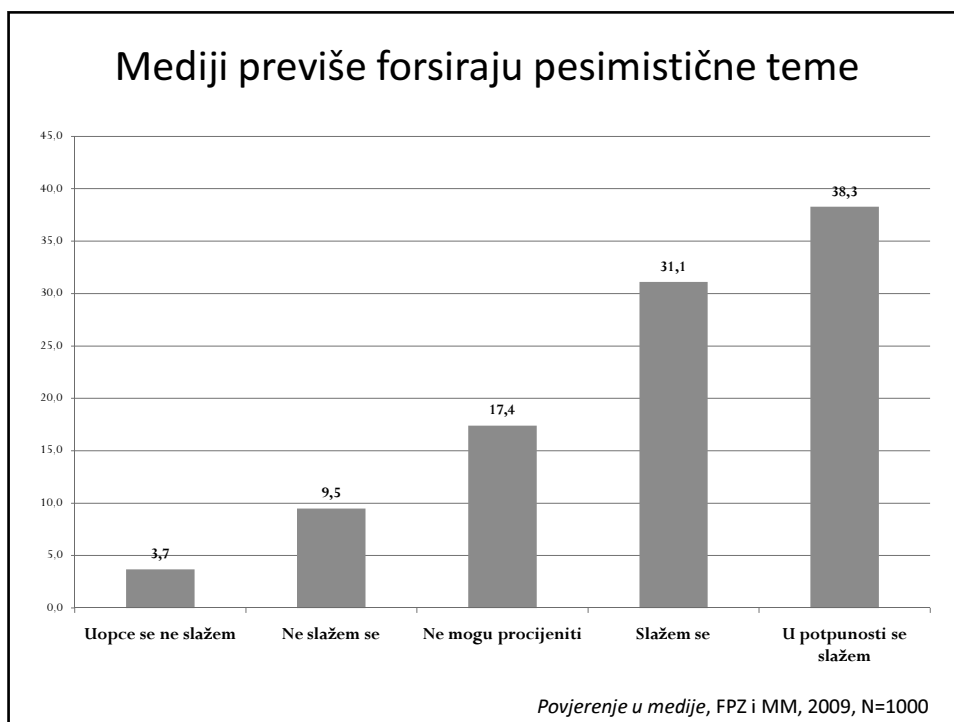
© Igor Kanižaj, 2010.

Povjerenje u medije, FPZ i MM, 2009, N=1000

- Mediji su pod apsolutnom kontrolom vlasnika, izdavača? (48,6%)
- Mediji su pod izrazitim utjecajem politike? (45,7%)
- Mediji su pod kontrolom oglasne industrije? (43,8%)
- Treba zabraniti medij koji objavi neistinite informacije? (78%)

26

© Igor Kanižaj, 2010.

Transparentnost

“Medijske kuće moraju biti transparentne i “slobodne od korupcije”. Vlasništvo medija, metode prikupljanja informacija i novinarska etičnost moraju biti podložni pregledu javnosti (uvidu) ako se očekuje da se vjeruje njihovom izvještavanju o korupciji u društvu.”

Armao, 2010.

“.....korumpirani novinar opasan za društvo baš kao i korumpirani političar ili biznismen. I treba to iznijeti u javnost. Jer kroz loše korumpirane informacije , ili kroz prikrivanje , nanosi se velika šteta javnom životu, skoro jednaka koliko i ona izravno lošom politikom.”

KRSTO CVIJIĆ,
Magazin, JL, 16.12.2007.